วิถีชุมชนกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดอยแม่สลอง ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ก้อนแก้ว ปัญญา[1]
ผศ.ดร.มูฮัมหมัดอิลยาส หญ้าปรัง[2]
ผศ.ดร.ปรัชญา ชุ่มนาเสียว[3]
ดร.สุชาติ ศรียารัณย[4]

บทคัดย่อ

การวิจัยวิถีชุมชนกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดอยแม่สลอง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดอยแม่สลองและเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนดอยแม่สลอง

ผลการศึกษาพบว่า ทางองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอก มีส่วนสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมเทศกาลการท่องเที่ยว อย่างเช่น วันตรุษจีน เทศกาลชิมชาบนดอยแม่สลองประจำปี โดยการนำอัตลักษณ์ที่มีของแต่ละชนเผ่านำมาแสดงแก่นักท่องเที่ยวได้ชม โดยวิถีชุมชนดังกล่าวเป็นวิถีชุมชนของชุมชนดอยแม่สลองจริงๆ ด้านอัตลักษณ์ที่สำคัญของของดอยแม่สลองคือวัฒนธรรมเกี่ยวกับชาของชาวจีน ดอยแม่สลองจึงรายล้อมไปด้วยไร่ชา ทั้งยังมีประเพณีและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยเชื้อสายจีน ทางด้านความเชื่อ ผู้คนในชุมชนดอยแม่สลอง โดยเฉพาะชาวจีนยูนนานมีความเชื่อแบบดั้งเดิม คือการนับถือลัทธิเต๋า และนับถือบรรพบุรุษ มีวัดทางศาสนาพุทธอยู่ 2 แห่ง และที่เป็นจุดรวมใจของชาวพุทธอยู่ตรงวัดครูบา ตั้งอยู่ทางตะวันออกของหมู่บ้าน ดอยแม่สลองมีการเรียนการสอนที่แตกต่างจากที่อื่น นักเรียนที่ดอยแม่สลอง นอกจากเรียนหนังสือหลักสูตรบังคับขั้นพื้นฐานของไทยแล้ว ยังมีโรงเรียนสอนภาษาจีนที่ใช้หลักสูตรแบบไต้หวัน จนทำให้คนแม่สลองส่วนใหญ่สามารถสื่อสาร ได้ถึง 2 ภาษาขึ้นไป นอกจากภาษาชนเผ่าภาษาถิ่นและภาษาไทย ทางองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอกได้มีการสนับสนุนให้ทุกคนเผ่าในพื้นที่ได้มีโอกาสแสดงวิถีชนเผ่าผ่านเทศกาลท่องเที่ยวอยู่สม่ำเสมอในทุกๆ ปี เพื่อให้สืบทอดและถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม ประเพณีไม่ให้เสื่อมคลาย

บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง วิถีชุมชนกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดอยแม่สลอง ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ซึ่งได้ผ่านการตรวจสอบจาก ผศ.ดร.มูฮัมหมัดอิลยาส หญ้าปรัง อาจารย์ที่ปรึกษาหลักเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

[1]นักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง
[2]อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ
[3]อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ
[4]อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

บทนำ

เนื่องจากชุมชนดอยแม่สลองที่มีประชากรเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นหลัก ชุมชนดอยแม่สลองได้มีการรักษาอัตลักษณ์ต่างๆของตนที่สามารถบ่งบอกความมีเอกลักษณ์เฉพาะชาวจีน ด้วยการสร้างบ้านสร้างภัตตาคาร รีสอร์ท ในรูปแบบของจีนยูนนานที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น การดำเนินวิถีชีวิตการสื่อสารที่ยังคงใช้ภาษาจีนเป็นหลัก ลักษณะของอาหารการกิน ร้านอาหารและการเรียนการสอนภาษาจีนกลางตั้งแต่ประถมวัยควบคู่ไปกับการเรียนการศึกษาภาษาไทย ตลอดจนมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่บ่งบอกความมีเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมเฉพาะแบบชาวจีนที่สำคัญ ได้แก่ อนุสรณ์สถานชาวไทยเชื้อสายจีนอดีตทหารจีนคณะชาติ จัดแสดงประวัติศาสตร์ความเป็นมาต่างๆ และ การประกอบกิจการชา และรักษาอาหารดั่งเดิมแบบจีนยูนนาน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการประกอบสร้างชุมชนดอยแม่สลองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตน

จากเหตุดังกล่าวผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงองค์ประกอบต่างๆของชุมชนดอยแม่สลองที่สามารถร่วมกันพัฒนาสิ่งต่างๆ จนชุมชนได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ ในประเด็นของวิถีชุมชนกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การรักษาภูมิปัญญาดั้งเดิม เช่นการทำสวนชา การดื่มชา การจัดกิจกรรมเทศกาลชิมชา การรักษาอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมการต่างๆของชุมชนชาวจีนยูนนานในดอยแม่สลอง ประวัติความเป็นมาของดอยแม่สลอง รวมเป็นถึงศึกษาการร่วมมือจากหลายภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในชุมชน ดอยแม่สลอง ทั้งนี้ผลการวิจัยจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อความเข้าใจสำหรับบุคคลภายในและนอกประเทศ และเป็นแบบอย่างให้กับหลายชุมชนที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตนทั่วประเทศในด้านการจัดการหรือส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถรักษาความเป็นตัวตนของชุมชนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชุมชนกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนดอยแม่สลอง

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนดอยแม่สลอง ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
2. ศึกษาวิถีชุมชน จารีต ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมของชุมชนดอยแม่สลอง ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
3. ศึกษาองค์ประกอบและโครงสร้างโดยรวมของชุมชน ดอยแม่สลอง ตำบลแม่สลอง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ประชากรและพื้นที่ศึกษา

1. ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนดอยแม่สลอง จำนวน 7 คน ประกอบด้วย
    - นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอก
    - กำนันตำบลแม่สลองนอก
    - ผู้ประกอบการบริษัทไร่ชา101 จำกัด
    - ผู้ประกอบการ แม่สลองวิลล่า รีสอร์ท
    - ประชาชนในพื้นที่บ้านสันติคีรี ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย จำนวน 3 คน
2. พื้นที่ศึกษา ที่ตั้งอยู่ที่ บ้านสันติคีรี ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ขอบเขตด้านเวลา

1. การวิจัยเริ่มตั้งแต่ 1 สิงหาคม 2561 ถึงวันที่ 25 ตุลาคม 2561

ประโยชน์ที่ได้รับ

ด้านวิชาการ

1. ได้แนวทางการจัดการของผู้มีส่วนร่วมในชุมชนดอยแม่สลอง ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. ได้องค์ความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนดอยแม่สลองเพื่อสามารถถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังให้สืบต่อไป
3. ได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตชุมชนกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่นๆ ในภายภาคหน้า
4. ได้รูปแบบการบริหารงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ด้านสังคมและชุมชน

1. ประชาชนตื่นตัวและใช้ประโยชน์จากการที่ชุมชนของตนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการสร้างรายได้พื้นฐานให้กับครอบครัว
2. ชุมชนได้รับความเชื่อมั่นจากนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเป็นผลพวงมาจากองค์ประกอบของชุมชนที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว
3. ได้เรียนรู้ถึงการกระจายรายได้ของชุมชนดอยแม่สลองที่เป็นไปอย่างทั่วถึง ตั้งแต่เจ้าของกิจการ ภัตตาคาร โรงแรม รีสอร์ท ร้านชา ร้านขายของที่ระลึก ตลอดจนชาวบ้านธรรมดาทั่วไป เช่น การรับจ้างเก็บชา หรือ การเข้าไปทำงานตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ เป็นต้น

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชุมชน

เมื่อทำการศึกษาชุมชนจึงต้องศึกษาทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม อันถือว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของวิถีชีวิตชุมชนหนึ่ง ๆ เพื่อทำการสำรวจสืบค้น ตีความหมายของพฤติกรรมของคนในชุมชน อันสะท้อนความเป็นจริงของชุมชนในด้านการตั้งถิ่นฐาน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป นอกจากนี้ยังใช้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมอธิบายสังคมในฐานะที่เป็นระบบ มีอาณาเขตแน่นอนเป็นสังคมที่วางระเบียบตนเอง ควบคุมตนเอง (Self-regulating) โดยมีแนวโน้มที่ส่วนประกอบต่างๆ พึ่งพาอาศัยกันและรักษาดุลยภาพไว้ได้ ทั้งนี้สังคมมีความต้องการจำเป็นจำนวนหนึ่ง (needs or requisites) ซึ่งเมื่อสนองได้แล้ว จะทำให้สังคมดำรงชีวิตอยู่ ส่วนต่างๆสามารถพึ่งพากันได้ (homeostasis) และสามารถรักษาสมดุลยภาพไว้ได้ มีการวิเคราะห์ระบบที่บำรุงรักษาตนเอง (สังคม) และมองว่าในระบบที่มีความต้องการ จำเป็นสังคมจึงต้องมีโครงสร้างแบบใดแบบหนึ่งขึ้นมาเป็นหลักประการให้มีการพึ่งพา (homeostasis) ดุลยภาพ (Equilibium) และการมีชีวิต (survival) อาจกล่าวได้ว่า โครงสร้างหลายโครงสร้างสามารถสนองความต้องการจำเป็นอันเดียวก็ได้ แต่โครงสร้างจำนวนจำกัดเท่านั้น ที่สามารถสนองความต้องการจำเป็นใดๆหรือความต้องการจำเป็นหลายอย่างในขณะเดียวกัน (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2543 : 25-51)

แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์

คำว่า อัตลักษณ์ ไม่มีในพจนานุกรม แต่มีตำราหลายเล่มให้ความหายคำว่า อัตลักษณ์ ไว้ว่า คุณลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะบุคคล สังคม ชุมชน หรือประเทศนั้นๆ เช่น ภาษา เชื้อชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น และศาสนา ฯลฯ ซึ่งมีคุณลักษณะที่ไม่ทั่วไปกับสังคมอื่นๆ พูดง่ายๆ คือลักษณะที่ไม่เหมือนกับของคนอื่นๆ อัตลักษณ์ มาจากภาษาบาลีว่า อัตตะ + ลักษณะ โดยที่ อัตตะ หมายความว่าตัวตนหรือของตน ส่วนลักษณะ หมายความว่า สมบัติเฉพาะตัว หากมองเพียงรูปศัพท์อัตลักษณ์ จึงเหมาะจะนำมาใช้ในความหมายว่า ลักษณะเฉพาะตัวของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากกว่า (ทิตกร สอนภาษา *ภาษาไทย...ขัดใจปู่* อัตลักษณ์ คมชัดลึก City life ฉบับที่ 445 23 มิ.ย. 2008)

อภิญญา เฟื่องฟูสกุล (2546 น.16) ได้กล่าวไว้ว่า อัตลักษณ์หมายถึงคุณลักษณะเฉพาะตัวซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะของบุคคลสังคมชุมชนหรือประเทศนั้นๆ อาจรวมถึง เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น และศาสนา ฯลฯ ซึ่งมีคุณลักษณะที่ไม่ทั่วไปกับสากลกับสังคมอื่นๆ หรือเป็นลักษณะที่ไม่เหมือนกับของคนอื่นๆ เช่น หมู่บ้านนี้มีอัตลักษณ์ทางด้านการจักสาน ใครได้ยิน ก็จะจำได้ทันที โดยที่สังคมแต่ละสังคมย่อมที่จะมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ซึ่งยุคสมัยนี้เป็นโลกภิวัฒน์ ทำให้อัตลักษณ์ของสังคมเปลี่ยนไปในรูปแบบที่ต่างกันออกไปโดยที่คำว่าอัตลักษณ์นั้นยังมีความหมายซ้อนทับกับคำว่าเอกลักษณ์ ซึ่งคำว่าเอกลักษณ์หมายถึงลักษณะที่เหมือนกันหรือมีร่วมกัน

(พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542) โดยแบ่งประเภทของอัตลักษณ์ออกเป็น 2 ระดับด้วยกัน คือ อัตลักษณ์บุคคล ซึ่งถือเป็นลักษณะเฉพาะบุคคลนั้นๆ ว่ามีความเฉพาะโดดเด่นอย่างไร และอัตลักษณ์ทางสังคม ก็เป็นส่วนเฉพาะทางสังคมที่จะบ่งบอกได้ว่าชุมชนหรือสังคมนั้นๆ มีความโดดเด่นในด้านต่างๆ อย่างไร

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวนับว่าเป็นกิกรรมหนึ่งที่อยู่คู่กับมนุษย์มาตั้งแต่อดีตอดีต มนุษย์เรียนรู้ที่จะเดินทางเพื่อแสวงหาสิ่งต่างๆ เพื่อสนองความต้องการของตนเองอยู่เสมอ มีผู้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

แมคอินทอชและโกลด์เนอร์ (McIntosh; & Goeldner: 1986) กล่าวว่าการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการนันทนาการรูปแบบหนึ่ง โดยเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังอีกที่หนึ่งที่ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม

สุรเชษฎ์ เชษฐมาส (2541: 2) กล่าวถึงการท่องเที่ยวว่าเป็นเดินทางจากที่อยู่อาศัย ภูมิลำเนาไปยังสถานที่อยู่ห่างไกล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพักผ่อน หรือหาประสบการณ์แปลกใหม่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ได้พบเห็นในชีวิตประจำวันในภูมิลำเนาของตนเอง ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและองค์ประกอบต่างๆ ของสถานที่ที่เดินทางผ่านหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่เข้าไป และจะต้องทำการพักค้างแรมในสถานที่นั้นๆ

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) กล่าวว่า แนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็เหมือนแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีทั้งภาครัฐและเอกชนใน การตระหนักถึงการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม จึงก่อให้เกิดกระแสเรียกร้องหลัก 3 ประการดังต่อไปนี้

1) กระแสความต้องการของชาวโลกให้เกิดจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการของประชาชนทั่วโลกให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในแง่ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่นจนถึงขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพไว้

2) กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เกิดการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว เป็นกระแส ความต้องการที่มีมากขึ้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการได้รับความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวมากกว่าความสนุกเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบ ใหม่

3) กระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเป็น หลักประกันให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง และชุมชนท้องถิ่นยอมรับในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และ ภาคภูมิ ภัควิภาส (2013) พบว่า การพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทั้งที่เป็นธรรมชาติ วัฒนธรรม และเชิงสร้างสรรค์ ให้เหมาะสมกับศักยภาพ การรองรับ (Carrying Capacity) ภายใต้โครงการที่สำคัญของรัฐ ให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการบิน (Hub) ของภูมิภาค เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มีเวลาเหมาะสมกับแผนการท่องเที่ยว โดยส่งเสริมและ การพัฒนาอุทยานดอยปุยในด้านอาชีพ มีจัดการธุรกิจในชุมชนอย่างมีความตระหนักคิด เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จึงมีความจำเป็นที่ต้องให้ศึกษาโดยหน่วยงานและกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในด้านข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลในมิติของศักยภาพการรองรับทางการท่องเที่ยว การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษา วิเคราะห์และหาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานในปัจจุบันทางสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตประจำวัน วิถีความเป็นชุมชน และข้อมูลในมิติของศักยภาพการรองรับทางการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมชนเผ่าเพื่อความยั่งยืน ซึ่งการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงจากประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ชาวชุมชน หมู่บ้านม้งขุนช่างเคี่ยน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นผู้ประกอบการร้านค้า จำนวน 150 ราย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและรวบรวมข้อมูลจากแบบบันทึกรายละเอียดสถิติและข้อมูลผลการวิจัย พบว่า ชุมชนดอยปุยมีศักยภาพการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าในทุกด้าน ได้แก่ ความดึงดูดใจ ความสามารถเข้าถึงได้ทั้งทางกายภาพ แนวคิดและประเพณีวัฒนธรรม การมีที่พักอาศัยหรือที่พักผ่อนหย่อนใจที่ดีพอสมควร การมีกิจกรรมที่เป็นทั้งเชิงวัฒนธรรมและเป็นไปตามธรรมชาติของท้องถิ่น และความประทับใจ ทั้งทางด้านสถานที่พักและความประทับใจทางธรรมชาติ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าอย่างยั่งยืน ควรมุ่งเน้น 1) บริหารการจัดระบบแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพในมิติต่างๆ ให้สอดรับกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมและระบบนิเวศของชุมชน 2) ต้องให้ความรู้แลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อผลในมิติของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 3) การกำหนดกฎกติกาและจัดการร่วมกันในด้านการจัดการสิ่งปฏิกูลเพื่อดำรงไว้ของวัฒนธรรมชนเผ่า 4) การตลาดควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ และสร้างผลิตภัณฑ์ต้องมีอัตลักษณ์ ความโดดเด่น และสื่อถึงการสืบสานวัฒนธรรมชนเผ่า

การศึกษาการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน กรณีศึกษาจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน ดร. มาฆะ ขิตตะสังคะ (2555) พบว่า ผลของการศึกษาสรุปได้ว่าชุมชนหมู่บ้านชาติพันธุ์ทั้ง 12 หมู่บ้าน แสดงศักยภาพความเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมไม่กลืนกลายตามความทันสมัย ตามข้อค้นพบ ดังนี้ (1) ความพร้อมของชุมชนกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ(2) การศึกษาผลกระทบระหว่างปัจจัยภายนอกต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดย ชุมชนพบมีความสัมพันธ์ทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ (3) แนวทางการบริหารจัดการการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน การจัดการ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน การจัดการการบริการด้านที่พักแรม และการจัดการบริการด้าน อาหาร มี

ความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (4) การพัฒนาโครงสร้างคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวและระบบบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ความพร้อมของชุมชน ในการแสดงศักยภาพของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ยังคงพึ่งพิงปัจจัยภายนอกที่เป็นองค์กรเกี่ยวกับ การพัฒนาการท่องเที่ยวในการแนะนำการให้การศึกษาและฝึกอบรม การสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว

จากการวิเคราะห์ตามแนวคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่า วิถีชุมชนชุมชนเปรียบดั่งเป็นพื้นฐานของวิถีชีวิตซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของวัฒนธรรมท้องถิ่นจากการมีพื้นฐานและทุนทางสังคมต่างที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ อย่างเช่นการสื่อสารด้วยอัตลักษณ์ทางภาษาของท้องถิ่นนั้นๆ หรือการดำรงชีวิตที่แปลสภาพไปเป็นประเพณีท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสิ่งดังกล่าวที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นจุดก่อเกิดแห่งความแปลกและแตกต่างที่สวยงามไม่เหมือนใคร ดังนั้นเมื่อวิถีชีวิตของชุมชนยิ่งเข้มแข็งได้เท่าไหร่ได้รับการสืบทอดมากเท่าไหร่ และสืบทอดกันยาวนานเท่าไหร่ สิ่งเหล่านั้นจะเป็นตัวกำหนดของตัวเองว่า วิถีชุมชนนั้นได้กลายสภาพมาเป็นวัฒนธรรมไปเรียบร้อย และนั่นเป็นจุดเริ่มต้นของการนำสิ่งแปลกและแตกต่างที่สวยงามเหล่านั้นพร้อมจะแสดงสู่สายตาของคนต่างถิ่นที่เรียกว่านักท่องเที่ยว ในมุมมองของวิถีชีวิตชุมชนหรือวัฒนธรรม เหตุดังกล่าวเมื่อได้เกิดขึ้นแล้วและเมื่อมีคนเคยไปสัมผัสสิ่งสวยงามเหล่านั้นแล้วนั้นย่อมเป็นการกระตุ้นให้ผู้คนอีกมากมายเกิดความสนใจมากขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง และเมื่อมีคนสนใจมากขึ้นเรื่อยๆ เหตุดังกล่าวจึงกลายเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพื่อกระตุ้นให้เกิดการสืบทอดวิถีชุมชนที่ประกอบด้วย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีมากขึ้นเรื่อยๆ ทางที่ดีที่สุดในการรักษาสิ่งเหล่านั้นคือการถ่ายทอดผ่านทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพราะว่า การกระตุ้นในเหตุดังกล่าวนั้น ทางชุมชนเองเห็นว่าสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนด้วย นอกจาการสืบทอดทางวิถีชุมชนแล้วนั้น ยังสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกมากมาย ซึ่งเป็นผลพลอยได้ของชุมชน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าวยังเป็นการปลูกจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยวไม่ใช่เพียงเพื่อการกระตุ้นเพื่อให้เกิดจำนวนนักท่องเที่ยวเพียงเพื่อปริมาณอย่างเดียว การนำวัฒนธรรมเชิดชูและสืบทอดถ่ายทอดผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ถือได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนที่สุดตามนโยบายแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ของกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาแห่งประเทศไทย การท่องเที่ยวของประเทศไทย มีการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบมากมาย แต่การท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่ออีกด้านหนึ่งของประเทศไทยและมีชาวต่างชาติให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก คือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้เองได้ช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์วัฒนธรรมเฉพาะ ได้รักษาอัตลักษณ์และวิถีชีวิตชุมชนของตนไว้อย่างแน่นหนา ซึ่งเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวที่ประสงค์จะไปท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนไม่ใช่การท่องเที่ยวที่เน้นปริมาณจำนวนนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนคือการท่องเที่ยวอย่างมีจิตวิญญาณ การต้องการเข้าถึงทรัพยากรท่องเที่ยวมากกว่าเข้าไปเชยชมแล้วเพียงเพื่อให้เวลานั้นผ่านๆ ไป การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเข้าถึง จิตวิญญาณของเจ้าบ้าน คือต้องรับรู้ว่าเขาต้องการถ่ายทอดถึงสิ่งใดก็ตามที่เป็นอัตลักษณ์ของตน หากเข้าถึงสิ่งนั้นได้ถึงจะเรียกว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นจุดประสงค์หลักของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง วิถีชุมชนกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดอยแม่สลอง ใช้รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพโดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสำรวจพื้นที่ สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการลงพื้นที่สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างแล้วนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาเรียบเรียงด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. พื้นที่ในวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเจาะจงเลือกพื้นที่ดอยแม่สลอง ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

2. ผู้ให้ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth Interview) ออกเป็น 5 กลุ่ม

2.1 นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอก

2.2 กำนันตำบลแม่สลองนอก

2.3 ตัวแทนผู้ประกอบแม่สลองวิลล่า รีสอร์ท

2.4 ตัวแทนผู้ประกอบการไร่ชา 101

2.5 ประชาชนในพื้นที่บ้านสันติคีรี ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย จำนวน 3 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือสำหรับใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

3.1 การสัมภาษณ์

3.2 การลงพื้นที่สำรวจ

4. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกับวิถีชุมชนและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4.2 การสำรวจชุมชน (Community Survey) สังเกตสภาพแวดล้อมของชุมชน สภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ภูมิทัศน์ชุมชน สภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนโดยรวม ตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนโดยรวม และจดบันทึกรวบรวม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participant Observation) เพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับบริบทชุมชน ทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรม อันเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่อย่างชัดเจน

4.3 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง จากตัวแทนของพื้นที่ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตัวแทนชุมชน ด้วยการ จดบันทึก บันทึกเสียง เพื่อให้ข้อมูลอันเป็นความรู้เกี่ยวกับบริบทชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ทัศนคติ รวมทั้งอัตลักษณ์ของพื้นที่และความพึงพอใจในกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การศึกษาวิถีชุมชนกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดอยแม่สลอง

1.1 **ด้านภาวะผู้นำ**

ผู้นำชุมชนมีส่วนกระตุ้นให้ผู้ประกอบการต่างๆ บนดอยแม่สลอง และชี้แนะชุมชนดอยแม่สลอง นำอัตลักษณ์เฉพาะของของชนชาติจีนแสดงออกผ่านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการส่งเสริมการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวต่างๆ ที่ตรงกับเทศกาลของแต่ละชนเผ่า โดยเฉพาะเทศกาลของจีน เช่นวันตรุษจีน วันไหว้พระจันทร์ เป็นต้น ทางชุมชนดอยแม่สลองได้รักษาประเพณีวัฒนธรรมจีน ผ่านการเรียนการสอนภาษาจีนจากโรงเรียนซิงหัวดอยแม่สลอง ซึ่งเป็นรากเหง้าเดิมของตนเอง และเป็นวิถีชีวิตของชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

1.2 ด้านการศึกษา

นอกจากการเรียนการสอนหลักสูตรภาษาไทยตามภาคบังคับของกระทรวงศึกษาธิการแล้วดอยแม่สลองยังมีอีก 1 โรงเรียนที่ประชาชนบนดอยแม่สลองได้เข้ารับการเรียนการสอนที่ควบคู่กันไปคือ โรงเรียนจีนซิงหัวดอยแม่สลอง ก่อตั้งขึ้นควบคู่กับชุมชนตั้งแต่เริ่มต้นสร้างหมู่บ้านขึ้นมา เริ่มแรกนั้น ทางโรงเรียนหวังแค่เพียงว่า อยากให้ผู้คนในชุมชนดอยแม่สลองนั้นมีความรู้เบื้องต้นที่สามารถเอาตัวรอดได้ เนื่องจากอดีตชุมชนดอยแม่สลองในยุคก่อตั้งนั้นยังไม่มีโรงเรียนที่สอนภาษาไทยในภาคบังคับที่สามารถให้ความรู้กับผู้คนได้ ทางโรงเรียนได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนต่างๆ หรือหลักสูตรการเรียน จากประเทศไต้หวัน

1.3 **ด้านทรัพยากรธรรมชาติ**

ดอยแม่สลองเป็นดอยที่ตั้งอยู่บนสภาพทั่วไปของพื้นที่ที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง มีเทือกเขาสลับซับซ้อน และมีที่ราบระหว่างเนินเขา จึงทำให้มีกระแสลมพัดผ่านอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้ทำให้ดอยแม่สลองมีอากาศเย็นอยู่ตลอดปี ด้วยลักษณะพื้นที่ดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านบางส่วนในชุมชนดอยแม่สลองได้ใช้ภูมิปัญญาด้านการเกษตรมาใช้ในการทำการเกษตร คือ การปลูกสวนชา ทำไร่ชา

1.4 **ด้านสังคมและจิตวิทยา**

แรงจูงใจมีความสำคัญต่อการกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างมุ่งมั่นต่อการดำเนิน การขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นโดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากวิถีของชุมชน โดยเห็นว่า รางวัลหรือการประกวด เป็นแรงจูงใจสำคัญที่จะทำให้ประชาชนในชุมชนมีแรงจูงใจ

ในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น หมู่บ้าน หมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังเห็นว่าเป็นการสร้างชื่อเสียงหรือเกียรติยศให้กับชุมชน จึงเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ประสบผลสำเร็จด้วยวิถีของชุมชนเอง โดยเป็นชุมชนต้นแบบที่ดีงามและประสบความสำเร็จทางด้านการส่งเสริมวัฒนธรรม

1.5 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน

ผู้นำชุมชนมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้ชุมชนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจนชุมชนดอยแม่สลองมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การเป็นผู้นำชุมชนที่เพื่อที่จะให้เกิดความไว้วางใจในภาคประชาชนนั้น ผู้นำชุมชนต้องมีความรู้ความสามารถ ที่สำคัญคือความเข้าใจต่อชุมชนดอยแม่สลองเอง และการให้ความสำคัญกับชุมชน โดยเป็นแบบอย่างและผู้นำที่ดีในการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้แล้วทางตัวผู้นำชุมชนเองได้ทำบทบาทผู้นำของตนจนประชาชนในพื้นที่เกิดความไว้วางใจต่างๆ ตลอดจนทำให้มีการจัดกิจกรรมร่วมกันอยู่บ่อยครั้ง

1.6 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ทางผู้นำชุมชนและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผ่านการประชุมที่ทางหมู่บ้านได้จัดขึ้น และมีส่วนตัดสินใจผ่านการโหวตเลือกของสมาชิกในหมู่บ้าน เช่น ทางองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ได้เสนอวันงานเทศกาลตรุษจีนว่าจะจัดขึ้นที่ไหน ตัวแทนของสมาชิกหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้านในตำบลแม่สลองนอก มีสิทธิในการยื่นเสนอให้หมู่บ้านของตนเองเป็นเจ้าภาพ ทั้งนี้ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละหมู่บ้านด้วยว่า มีความพร้อมมากน้อยเพียงใด

1.7 การเข้ามามีบทบาท

ทางองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอกได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมกันวางแผนงาน นโยบาย โดยเสนอผ่านตัวแทนของตนเองผ่านเวทีประชาคม เพื่อรับฟังความเห็นของประชาชนในการร่วมกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นของตนเอง นอกจากนี้ทางองค์การบิริหารส่วนตำบลแม่สลองนอกยังได้ชักชวนให้ประชาชนในพื้นที่ จัดพื้นที่บ้านของตนเองให้เป็นลานกางเต๊น เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวในช่วงหน้าหนาวอีกด้วย

1.8 การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ทางองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอกได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ของตนเอง และได้มีการติดประกาศต่างๆ ให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้าถึงข้อมูลได้ง่ายขึ้น รวมไปถึงการประสานงานกับผู้นำท้องถิ่น อย่างเช่นกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้ติดตามความเคลื่อนไหวของท้องถิ่นตนเองอยู่อย่างสม่ำเสมอ

1.9 ด้านการจัดการ

บุคลากร คณะทำงาน เจ้าหน้าที่ ผู้บริหารและผู้นำชุมชนที่มีคุณภาพและมีความรับผิดชอบ มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากการแก้ปัญหา การตัดสินใจในการพัฒนาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่ใหญ่และเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ ผู้ปฏิบัติงาน คณะทำงาน เจ้าหน้าที่ ผู้บริหารและผู้นำชุมชนมีความจำเป็นที่จะมีการวางแผนระยะยาว ระยะสั้น และต้องมองการณ์ไกล การแก้ไขปัญหา การพัฒนา การส่งเสริมอาชีพและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน การรณรงค์ให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนในชุมชนตื่นตัวอยู่เสมอทันต่อเหตุการณ์ และเกิดความร่วมมือในการการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. การศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนดอยแม่สลอง

2.1 อัตลักษณ์ในสื่อสาร ในการพูดจาสื่อสารนั้น ชุมชนดอยแม่สลองในตำบลแม่สลองนอกรวมถึงหมู่บ้านในบริวารนั้นประกอบด้วย 7 ชนเผ่า คือ จีนยูนนาน ลีซู ลาหู่ ไทยใหญ่ อาข่า เมี่ยน และลั๊วะ ต่างเผ่าต่างมีภาษาสื่อสารเป็นของตนเอง แต่ในจุดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่างในบ้านสันติคีรีบนดอยแม่สลอง ผู้คนส่วนใหญ่ใช้ภาษาสื่อเป็นภาษาจีนกลาง และภาษาจีนยูนนานเป็นหลัก

2.2 อัตลักษณ์ด้านอาหาร อาหารส่วนใหญ่เป็นอาหารของท้องถิ่น และมีวิธีทำอาหารในรูปแบบของคนชนชาติจีนที่มีเมนูเส้นเป็นหลัก และยังรักษาอัตลักษณ์ด้วยการกิน หมั่นโถซาลาเปา ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชาวจีนแผ่นดินใหญ่ที่ถ่ายทอดสู่ประเทศไทยผ่านการอพยพเข้ามาของชาวจีนนั่นเอง

2.3 อัตลักษณ์ด้านอาชีพ ในชุมชนและรอบหมู่บ้านสันติคีรี บนดอยแม่ลอง ส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกร เช่น รับจ้างเก็บใบชา ทำงานตามโรงงานใบชา ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของชุมชน โดยมีนายทุนส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อสายจีนกองพล 93 ในบ้านสันติคีรีเอง บางส่วนประกอบอาชีพเปิดร้ายขายชาคุณภาพดี บางส่วนประกอบอาชีพเปิดแหล่งพักพิง เช่น รีสอร์ท โรงแรม โฮมสเตย์ เป็นต้น และมีบางส่วนประกอบอาหารเป็นเกษตรกรแบบดั้งเดิม เช่น ปลูกผัก เนื่องจากดอยแม่สลองเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดมุ่งหมายของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศ เพราะฉะนั้นจึงทำให้มีการรับจ้างทั่วไปอีกด้วย

2.4 อัตลักษณ์ทางด้านความเชื่อ ในชุมชนดอยแม่สลองผู้คนบางส่วนหันมานับถือศาสนาพุทธ นิกายเถรวาท และส่วนมากยังคงนับถือบรรพบุรุษตามความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีน

2.5 อัตลักษณ์ของศิลปะ ในดอยแม่สลองจะเห็นได้ทั่วไปว่าการสร้างบ้านเรือนยังคงความเป็นศิลปะแบบชาวจีน รวมไปถึงอาคารบ้านเรือนของภัตตาคารต่างๆ หรือรีสอร์ท บางส่วนยังอนุรักษ์รักษาศิลปวัฒนธรรมแบบจีนไว้จนถึงปัจจุบัน

2.6 กิจกรรมท่องเที่ยว การท่องเที่ยวของดอยแม่สลองจะเป็นการท่องท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ได้นำจุดเด่นด้านอัตลักษณ์ของแต่ละชนเผ่าที่มีอยู่บนดอยแม่สลอง จัดแสดงตามเทศกาลท่องเที่ยวต่างๆ ที่ดอยแม่สลองจัดขึ้น เช่น เทศกาลงานชิมชา เทศกาลไหว้พระจันทร์เป็นต้น ด้านสถานที่ท่องเที่ยว มีพิพิธพันธ์วีรชนของกองพล 93 ซึ่งสร้างในรูปแบบของศิลปะจีน เป็นสถานเรียนรู้

ประวัติศาสตร์ ของชุมชน บนดอยแม่สลองที่อากาศเย็นตลอดปี และจุดชมวิวที่เป็นไร่ชาขนาดใหญ่บนดอยแม่สลอง

อภิปรายผล

การวิจัยวิถีชุมชนกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดอยแม่สลอง สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. วิถีชุมชนกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดอยแม่สลอง

วิถีชุมชนกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดอยแม่สลอง มี 4 ด้าน ประกอบด้วย

1) ด้านสังคม

สังคมดอยแม่สลองนั้น เกิดจากการอพยพของทหารจีนคณะชาติ กองพล 93 ของนายพลต้วนซีเหวิน จากการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศนั้น ทางด้านของกองพล 93 ได้นำเอาวัฒนธรรมจีนดั้งเดิมของตนเองเข้ามาด้วย ด้วยการมีวัฒนธรรมแบบจีน ทำให้ชุมชนดอยแม่สลองมีความเป็นอัตลักษณ์แบบจีน ซึ่งเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการเรียนรู้และเข้าถึงวัฒนธรรมบนดอยแม่สลอง นอกจากชาวจีนยูนนานแล้ว ดอยแม่สลองยังประกอบด้วยชาวเขาเผ่าต่างๆอีก ถึง 7 ชนเผ่า คือ อาข่า ลาหู่ เมี่ยน ลั๊วะ ไทยใหญ่ ม้ง ซึ่งมีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ ที่สำคัญทุกคนชนเผ่าได้รักษาอัตลักษณ์ทางศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรมได้อย่างมั่นคง และด้วยดอยแม่สลองเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากทั้งต่างชาติและคนไทย ทางองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอกจึงได้สนับสนุนให้ชนเผ่าต่างในดอยแม่สลอง นำอัตลักษณ์ของตนเองออกมาแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชม ผ่านงานเทศกาลประจำปีที่ดอยแม่สลองได้เป็นเจ้าภาพในการจัดงาน เช่น งานเทศกาลชิมชา เป็นต้น

2) ด้านเศรษฐกิจ

ดอยแม่สลองเป็นแหล่งอุตสาหกรรมชาที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย จากการที่มีผู้ประการหลายเจ้าในดอยแม่สลองมีวัฒนธรรมการดื่มชาที่ติดตัวมากับชาวจีน ทางชาวจีนยูนนานในดอยแม่สลองจึงได้นำชา อู่หลงเข้ามาทดลองปลูกในประเทศไทย ซึ่งปรากฏว่า ได้ผลดีมาก ชาที่นำมาปลูกสร้างรายได้ให้กับดอยแม่สลองมหาศาลพร้อมกับสร้างงานให้ผู้คนใน ตำบลแม่สลองนอกเป็นอย่างมาก เช่น การรับจ้างเก็บชา หรือการทำงานอยู่ในโรงงานชา และการนำชาอู่หลงมาแพ็คขายให้กับนักท่องเที่ยวที่ได้ไปเที่ยวชมบนดอยแม่สลอง นอกจากนี้แล้วดอยแม่สลองที่มีอากาศดีและเย็นสบายตลอดปีนั้นเหมาะแก่การเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการสัมผัสบรรยากาศ เพราะฉะนั้น ดอยแม่สลองยังประกอบไปด้วยบ้านพักตากอากาศ โรงแรมในรูปแบบสไตล์จีน และรีสอร์ทสวยงามมากมาย ซึ่งเป็นจุดเด่นอย่างหนึ่ง และสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยว พร้อมสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมากมายให้กับท้องถิ่น

3) ด้านวัฒนธรรม

ทางด้านวัฒนธรรมการประกอบอาชีพ มีการทำไร่ชาขนาดใหญ่อยู่ทั่วดอยแม่สลอง พร้อมกับต่อยอดพัฒนาจากคนรุ่นใหม่เรื่อยๆ ทางด้านวัฒนธรรมการทำอาหาร สลองยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง เช่นการเปิดร้านอาหารจีนยูนนาน การแต่งกายด้วยชุดชนเผ่าต่างๆ ของตนเองในการแสดงให้นักท่องเที่ยวชมช่วงเทศกาล การสื่อสารที่ยังคงใช้ภาษาจีนเป็นหลัก เหตุต่างๆ เหล่านี้เกิดจากการเรียนการสอนของโรงเรียนจีนที่ตั้งอยู่ในชุมชนดอยแม่สลอง คือโรงเรียนจีน ซิงหัว ซึ่งนักเรียนทุกคนเมื่อเข้าไปศึกษาในโรงเรียนดังกล่าว ก็ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านวัฒนธรรมจีนผ่านหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนจีนนั้นๆ พร้อมๆ ไปกับการได้รับการปลูกฝังวัฒนธรรมอยู่อย่างต่อเนื่อง

4) ด้านสิ่งแวดล้อม

ด้วยองค์ประกอบของดอยแม่สลองต่างๆที่เอื้อต่อกัน จากพื้นที่ที่ตั้งที่อยู่บนความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 1120 เมตร มีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง ภูมิประเทศดังกล่าวเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้มีทรัพยากรธรรมชาติ และอากาศที่เย็นตลอดปี ในช่วงฤดูหนาวนั้น ดอยแม่สลองเต็มไปด้วยนักท่องเที่ยวทั้งไทยและนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ จากการที่นักท่องเที่ยวนิยมไปเที่ยวชมดอยแม่สลองในช่วงฤดูหนาวนั้น ทางอง๕การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวนั้นรณรงการทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง เพื่อช่วยรักษาภาพลักษณ์ของชุมชนและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ไปเที่ยวชมมากขึ้นเรื่อยๆ ทางด้านผู้ประกอบการต่างๆ อย่างเช่นไร่ชา มีการจัดการที่ดี กล่าวคือ พื้นที่ประกอบการทุกแห่งได้รับการดูแลรักษาอยู่สม่ำเสมอ ธรรมชาติต่างๆ จากการทำเกษตรกรรมจึงเขียวสวยสะอาดตาอยู่เสมอ ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกสดชื่นกับบรรยากาศทั่วไปของดอยแม่สลอง

5) ด้านการส่งเสริมจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่

ด้วยวิถีชุมชนของชุมชนดอยแม่สลองที่มีความแตกต่างทางด้านชนเผ่ามากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทยทางองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอกทางองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอกได้เห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์วิถีชีวิตของชนเผ่าในพื้นที่ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองจึงได้สนับสนุนกิจกรรมที่ให้โอกาสกับชนเผ่าต่างๆ ในชุมชนดอยแม่สลองได้แสดงวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของตนผ่าน กิจกรรมเทศกาลการท่องเที่ยวของชุมชน โดยการเป็นเจ้าภาพจัดงาน เช่น การเทศกาลชิมชาดอยแม่สลอง และเทศกาลโล๊ะชิงช้าของชนเผ่าอาข่า เป็นต้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านนี้นั้น ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สลองนอกประสบผลสำเร็จของการกระตุ้นการท่องเที่ยวในพื้นที่เป็นอย่างมาก

2. อัตลักษณ์ของชุมชนดอยแม่สลอง

ปัจจัยที่ส่งผลให้ดอยแม่สลองมีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง มีดังนี้

2.1 อัตลักษณ์ในสื่อสาร ในการพูดจาสื่อสารนั้น ชุมชนดอยแม่สลองในตำบลแม่สลองนอก รวมถึงหมู่บ้านในบริวารนั้นประกอบด้วย 7 ชนเผ่า คือ จีนยูนนาน ลีซู ลาหู่ ไทยใหญ่ อาข่า เมี่ยน และลั๊วะ ต่างเผ่าต่างมีภาษาสื่อสารเป็นของตนเอง แต่ในจุดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่างในบ้านสันติคีรี บนดอยแม่สลอง ผู้คนส่วนใหญ่ใช้ภาษาสื่อเป็นภาษาจีนกลาง และภาษาจีนยูนนานเป็นหลัก

2.2 อัตลักษณ์ด้านอาหาร อาหารส่วนใหญ่เป็นอาหารของท้องถิ่น และมีวิธีทำอาหารในรูปแบบของคนชนชาติจีนที่มีเมนูเส้นเป็นหลัก และยังรักษาอัตลักษณ์ด้วยการกิน หมั่นโถซาลาเปา ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชาวจีนแผ่นดินใหญ่ที่ถ่ายทอดสู่ประเทศไทยผ่านการอพยพเข้ามาของชาวจีนนั่นเอง

2.3 อัตลักษณ์ด้านอาชีพ ในชุมชนและรอบหมู่บ้านสันติคีรี บนดอยแม่ลอง ส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกร เช่น รับจ้างเก็บใบชา ทำงานตามโรงงานใบชา ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของชุมชน โดยมีนายทุนส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อสายจีนกองพล 93 ในบ้านสันติคีรีเอง บางส่วนประกอบอาชีพเปิดร้ายขายชาคุณภาพดี บางส่วนประกอบอาชีพเปิดแหล่งพักพิง เช่น รีสอร์ท โรงแรม โฮมสเตย์ เป็นต้น และมีบางส่วนประกอบอาหารเป็นเกษตรกรแบบดั้งเดิม เช่น ปลูกผัก เนื่องจากดอยแม่สลองเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดมุ่งหมายของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศเพราะฉะนั้นจึงทำให้มีการรับจ้างทั่วไปอีกด้วย

2.4 อัตลักษณ์ทางด้านความเชื่อ ในชุมชนดอยแม่สลองผู้คนบางส่วนหันมานับถือศาสนาพุทธ นิกายเถรวาท และส่วนมากยังคงนับถือบรรพบุรุษตามความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีน

2.5 อัตลักษณ์ของชุมชน ในดอยแม่สลองจะเห็นได้ทั่วไปว่าการสร้างบ้านเรือนยังคงความเป็นศิลปะแบบชาวจีน รวมไปถึงอาคารบ้านเรือนของภัตตาคารต่างๆ หรือรีสอร์ท บางส่วนยังอนุรักษ์รักษาศิลปวัฒนธรรมแบบจีนไว้จนถึงปัจจุบัน

2.6 กิจกรรมท่องเที่ยว การท่องเที่ยวของดอยแม่สลองจะเป็นการท่องท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ได้นำจุดเด่นด้านอัตลักษณ์ของแต่ละชนเผ่าที่มีอยู่บนดอยแม่สลอง จัดแสดงตามเทศกาลท่องเที่ยวต่างๆ ที่ดอยแม่สลองจัดขึ้น เช่น เทศกาลงานชิมชา เทศกาลไหว้พระจันทร์เป็นต้น ด้านสถานที่ท่องเที่ยว มีพิพิธพันธ์วีรชนของกองพล 93 ซึ่งสร้างในรูปแบบของศิลปะจีน เป็นสถานเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชน บนดอยแม่สลองที่อากาศเย็นตลอดปี และจุดชมวิวที่เป็นไร่ชาขนาดใหญ่บนดอยแม่สลอง

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะต่อชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิถีชุมชนกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ดอยแม่สลองประสบผลสำเร็จในการโปรโมทการท่องเที่ยวและมีนักท่องเที่ยวมากขึ้นเรื่อยๆ ในทุกๆปี ดอยแม่สลองนั้นเป็นจุดสุ่มเสี่ยงที่เกิดปัญหาดินถล่มอยู่บ่อยๆ เนื่องจากเป็นพื้นที่สูง พื้นที่ปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนต่างๆ จึงมีขนาดที่เล็ก และสร้างอาคารกันแบบนาขั้นบันได การสร้างอาคารเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างๆ

มากกว่าเกินไป จนทำให้พื้นที่ดอยแม่สลองบางแห่งเกิดปัญหาหน้าดินเสื่อมโทรม และทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกเปลี่ยนแปลงมาเป็นอุตสาหกรรมไร่ชาขนาดใหญ่ที่ควบคุมทุกพื้นที่เกือบทุกตารางนิ้วของดอยแม่สลอง เมื่อการท่องเที่ยวของชุมชนเติมโตขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับ ดอยแม่สลองกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีทั้งตึกเล็กและขนาดกลาง และการรุกล้ำเข้าไปในพื้นที่ธรรมชาติมากขึ้นเรื่อยๆ ดอยแม่สลองควรได้รับการจำกัดพื้นที่ และการห้ามการก่อสร้างในพื้นที่ที่เคยมีดินถล่ม